

**KADIN EMEĞİ VE SOSYAL POLİTİKALAR BAĞLAMINDA İMREN
AYKUT'UN ÇALIŞMA BAKANLIĞI DÖNEMİ****Imren Aykut's Tenure as Minister of Labour in the Context of Women's Labour and Social Policies*Nuran KILAVUZ **Özet**

Bu çalışma, Türkiye'de kadın emeği, sosyal politika ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarında önemli bir figür olarak kabul edilen İmren Aykut'un Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (1987-1991) dönemini incelemektedir. 1941 yılında Adana'da doğan Aykut, sendikal hareket içinde uzun yıllar uzmanlık ve yöneticilik yaptıktan sonra 1981 yılında Milli Güvenlik Konseyi tarafından Danışma Meclisi üyeliğine seçilmiş, ardından 1983 genel seçimleriyle parlamentoya girmiştir. Siyasi kariyerini Milliyetçi Demokrasi Partisi ve daha sonra Anavatan Partisi bünyesinde sürdüren Aykut, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 17., 18., 19. ve 20. dönemlerinde milletvekili olarak görev yapmıştır. II. Turgut Özal Hükümeti'nde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak görev alan Aykut, bunun yanı sıra hükümet sözcülüğü, devlet bakanlığı ve Çevre Bakanlığı görevlerini de üstlenmiştir. Ayrıca Uluslararası Parlamento Birliği'nin toplantılarına Türkiye'yi temsilen katılmıştır. Aykut'un bakanlık dönemi, Türkiye'de kadınların çalışma yaşamındaki konumunun güçlendirilmesi, sosyal politika alanında yapısal düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin karar alma mekanizmalarındaki görünürlüğü'nün artması açısından kritik bir döneme karşılık gelmektedir. Araştırma, kadınların siyasal temsiline dair literatürde sıkça vurgulanan sembolik temsil tartışmalarının ötesine geçerek, bir kadın bakanın sosyal politika üretimine yaptığı somut katkıları analiz etmektedir. Bu yönüyle çalışma, hem kadın emeği literatüründeki kuramsal boşlukları doldurmakta hem de Türkiye'de kadın liderliğinin politik sonuçlarını görünür kılarak sosyal politikanın toplumsal cinsiyet boyutuna ilişkin önemli bir değerlendirme sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İmren Aykut, çalışma ve sosyal güvenlik bakanlığı, kadın, parlamento.**Abstract**

This study examines the tenure of İmren Aykut, considered a significant figure in Turkey's fields of women's labor, social policy, and gender equality, as Minister of Labor and Social Security. Born in Adana in 1941, Aykut worked for many years as an expert and manager within the trade union movement before being elected to the Consultative Assembly by the National Security Council in 1981, and subsequently entering parliament in the 1983 general elections. Continuing her political career within the Nationalist Democracy Party and later the Motherland Party, Aykut served as a Member of Parliament in the 17th, 18th, 19th, and 20th terms of the Grand National Assembly of Turkey. She served as Minister of Labor and Social Security (1987-1991) in the second Turgut Özal government, and also held positions as government spokesperson, minister of state, and Minister of Environment. She also represented Turkey at meetings of the International Parliamentary Union. Aykut's tenure as minister coincided with a critical period in Turkey in terms of strengthening the position of women in working life, implementing structural reforms in the field of social policy, and increasing the visibility of gender equality in decision-making mechanisms. This research goes beyond the symbolic representation debates frequently emphasized in the literature on women's political representation, analyzing the concrete contributions a female minister made to social policy production. In this respect, the study both fills theoretical gaps in the literature on women's labor and provides an important assessment of the gender dimension of social policy by making visible the political outcomes of female leadership in Turkey.

Keywords: İmren Aykut, ministry of labour and social security, women, parliament.**Araştırma Makalesi****Yazar Bilgileri**

¹ Doç Dr, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzincan – Türkiye, nkilagiz@erzincan.edu.tr

Geliş: 01.12.2025

Kabul: 09.01.2026

*Bu çalışma, Türk Dünyasında Kadın ve Aile Sempozyumu'nda (24-25 Kasım 2025, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi) sunulan sözlü bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

Atıf için:

Kılavuz, N. (2026). Kadın Emeği ve Sosyal Politikalar Bağlamında İmren Aykut'un Çalışma Bakanlığı Dönemi, *Journal of Sustainable Equity and Social Research (JSESR)*, 3(1): 78-97.
DOI: 10.5281/zenodo.18367037

1. GİRİŞ

Türk demokrasi tarihinde çok önemli bir tarih olan 5 Aralık 1934 Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanınarak vatandaşlık hakkı tamamlanmış, ülke adına karar verilen yer olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ülke yönetimine seçerek veya seçilerek katkıda bulunma imkanına kavuşmuştur. Ülke nüfusunun yarısını oluşturan kadınların ülkenin yönetimi söz konusu olduğunda, bu haktan mahrum kalması demokratik bir rejim olan cumhuriyet prensipleriyle uyumsuzdur. Millî mücadelenin lideri ve cumhuriyetin ilanını hayat prensibi haline getiren Mustafa Kemal Atatürk bu eşitsizliğin ortadan kaldırılması için gereken çalışmaları başlatmış ve 1924 Anayasa'sında yapılan değişiklikler ile Türkiye'de demokrasinin olmazsa olmaz şartı olan eşitlik ilkesini Anayasa ile garanti altına almıştır.

Demokrasi toplumun her statüsünde bulunan insanların, toplum adına alınan kararlara katıldığı bir rejimin gereğidir. Demokrasinin en önemli toplumsal yansıması da cinsiyet ayrımının tamamen ortadan kaldırılmasıdır. Kadına tanınan bu hak ile 1935 genel seçimlerinde 18 kadın milletvekili meclise girmiş, böylece TBMM ilk kadın vekillerini çatısı altında ağırlamıştır (İnan, 1968). Kadınların bundan sonraki süreçte milletvekili olarak mecliste bulunma oranları genele göre %2-3 arasında kalmış bunun birçok sebepleri mevcuttur. Nihayetinde temsilde adalet ilkesi kanuni olarak sağlanmış olmasına rağmen uygulamada bu günümüze kadar hiçbir dönemde sağlanamamıştır. 1945 yılında çok partili siyasi hayata geçilmesiyle birlikte, artan parti sayısının kadınların parlamentoda daha fazla temsil edilmesine katkı sağlayacağı yönünde bir beklenti oluşmuştur. Ancak bu beklenti gerçekleşmemiş, kadın milletvekili oranı önceki dönemlere kıyasla anlamlı bir artış göstermemiştir. Bu durumun nedenleri çeşitli başlıklar altında incelenmiş olup, en temel etkenlerden biri toplumun kadına atfettiği geleneksel roller olmuştur. Kadınların öncelikli olarak aile içindeki rollerine odaklanmalarının

beklendiği bu toplumsal yapı, onların siyasi alana katılımını büyük ölçüde sınırlamıştır. Bununla birlikte, siyaset alanının "erkek işi" olarak görülmesi yönündeki yaygın algı ki bu önemli bir toplumsal yanılsamadır ne yazık ki kadınlar tarafından da içselleştirilmiş ve benimsenmiştir. Bu durum, kadınların siyasete katılımını hem bireysel hem de kurumsal düzeyde olumsuz yönde etkilemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde kadınların toplumsal yaşam içerisindeki görünürlüğü, tarihsel ve sosyo-ekonomik koşulların etkisiyle oldukça sınırlı kalmıştır. Kırsal nüfusun yüksek oranda olması, eğitim olanaklarının yetersizliği ve geleneksel toplumsal normların belirleyiciliği, kadınların siyasal mekanizmalarda yer alma düşüncesini dahi gündemlerine almalarını güçleştirmiştir. Bu yapısal engeller, doğal bir sonuç olarak, kadınların siyasal temsildeki oranlarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Nitekim 1935 yılında kadınların milletvekili olarak parlamentoda temsil edilmeye başlanmasından 1987 yılına kadar geçen süreçte, TBMM çatısı altında kadın milletvekilleri yer almış olmasına rağmen, hiçbir kadına bakanlık görevi verilmemiştir. Bu durum, kadınların siyasal yaşamda görünürlüklerinin sembolik düzeyde kaldığını ve karar alma mekanizmalarına etkin biçimde dahil olmadıklarını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu durum, Türkiye'de kadınların siyasal temsiline ilişkin olarak daha önce yapılan çalışmalarda da vurgulandığı üzere, kadınların yürütme organında yer almalarının çoğu zaman sembolik bir görünürlükle sınırlı kaldığını ve bu temsiliyetin yapısal bir politika dönüşümüne dönüşmediğini ortaya koymaktadır (Dalaman, 2024: 42).

Cumhuriyet tarihinde ilk kez 1971 ve 1974 yıllarında kurulan hükümetlerde Türkan Akyol ve Nermin Çiftçi meclis dışından kadın bakan olarak atanmıştır (Çerezci, 2018; Milliyet, 1983c: 9). Bu durum siyasal temsil açısından önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilse de, seçilmiş bir kadın

milletvekilinin bakanlık düzeyinde görevlendirilmesi ancak 1987 yılında kurulan II. Özal Hükümeti döneminde gerçekleşmiştir. Bu anlamda, milletvekili İmren Aykut'un Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak kabinde yer alması, Türk demokrasi tarihinde seçilmiş ilk kadın bakan olarak önemli bir ilki temsil etmektedir. Aykut'un bu görevi üstlenmesi, kadınların siyasal karar alma mekanizmalarına katılımı açısından sembolik olduğu kadar, kadınların yönetsel kapasitesinin tanınması bakımından da tarihsel bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

2. YÖNTEM VE KAYNAKLARA ERİŞİM

Bu çalışma, Cumhuriyet Dönemi'nde kadınların siyasal temsili bağlamında İmren Aykut'un siyasal kariyerini, özellikle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı dönemindeki faaliyetlerini tarihsel ve kurumsal bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel analiz ve doküman incelemesi teknikleri esas alınarak yürütülmüştür. Bu kapsamda, hem birincil hem de ikincil kaynaklardan sistematik biçimde yararlanılmıştır.

Çalışmada öncelikle tarihsel yöntem benimsenmiş; olaylar, kronolojik bir bütünlük içerisinde ele alınarak İmren Aykut'un siyasal yaşamı, Türkiye'nin çok partili siyasal yapısı ve 1980 sonrası siyasal dönüşümler bağlamında değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, bireysel siyasal aktör ile dönemin yapısal koşulları arasındaki etkileşimin analiz edilmesine olanak sağlamıştır. Ayrıca çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılarak Aykut'un meclis konuşmaları, yasa teklifleri ve yürütme faaliyetleri içerik açısından çözümlenmiş; bu veriler, kadınların siyasal karar alma mekanizmalarındaki konumunu ortaya koymak amacıyla yorumlanmıştır. Araştırmacının temel birincil kaynaklarını, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Tutanak Dergileri, Danışma Meclisi (DM) Tutanakları, Milli Güvenlik Konseyi (MGK) Tutanak Dergileri, Resmî Gazete yayımları ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) belgeleri

oluşturmaktadır. Bu belgeler aracılığıyla İmren Aykut'un yasama ve yürütme süreçlerindeki doğrudan katkıları, resmi söylem ve karar mekanizmaları içerisindeki konumu somut verilerle ortaya konulmuştur.

İkincil kaynaklar arasında ise konuya ilişkin akademik kitaplar, makaleler, tezler, süreli yayınlar ve dönemin ulusal basın organları yer almaktadır. Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri başta olmak üzere, dönemin basın yayın organları, siyasal gelişmelerin kamuoyuna yansıma biçimini ve kadın siyasetçilerin toplumsal algı içindeki konumunu analiz edebilmek amacıyla destekleyici kaynak olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada izlenen yöntem, tarihsel süreklilik ve kurumsal analiz çerçevesinde, İmren Aykut'un siyasal faaliyetlerini yalnızca bireysel bir biyografi olarak değil, Türkiye'de kadınların siyasal temsili ve sosyal politika üretimi bağlamında yapısal bir dönüşümün parçası olarak ele almayı mümkün kılmıştır. Bu yönüyle çalışma, hem kadın çalışmaları literatürüne hem de Türk siyasal tarihi araştırmalarına nitelikli bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

3. İMREN AYKUT'UN EĞİTİM HAYATI VE DANIŞMA MECLİSİ ÜYELİĞİ

İmren Aykut, 1941 yılında Adana'da dünyaya gelmiştir. Babası Şevket Sadi Bey, annesi Rahime Hanım'dır. İlk, orta ve lise eğitimini Adana'da almıştır. 1964 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden mezun olan Aykut, iyi derecede İngilizce bilmektedir. Lisans eğitiminin ardından çeşitli ülkelerde uzmanlık çalışmalarına katılmış; Amerika Birleşik Devletleri'nde "Tahkim ve Arabuluculuk", İngiltere'de ise "İşçi Sendikalarının Yapısı ve İşçilerin Eğitimi" konularında incelemelerde bulunmuştur. Ayrıca İngiliz İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile İngiltere Çalışma Bakanlığı bünyesinde araştırma ve uygulamalı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Aykut, Oxford Üniversitesi'nde işçi-işveren ilişkileri ve sendikal yapılanmalar üzerine ihtisaslaşarak çalışma

ilişkileri alanındaki akademik birikimini derinleştirmiştir. Bununla birlikte Norveç'te Oslo Üniversitesi'nde "İşçinin Yönetime Katılması" başlıklı bir programı tamamlayarak endüstriyel demokrasi ve yönetime katılım modellerine ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapma fırsatı bulmuştur. Bu akademik ve mesleki birikimin yanı sıra Aykut, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde iş hukuku alanında hazırladığı "İşçi Dövizleri ve Türk Ekonomisi Yönünden Analizi" başlıklı doktora teziyle bilimsel yeterliliğini ortaya koymuş ve "doktor" unvanını elde etmiştir. Böylece hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çalışma ilişkileri, sendikacılık ve ekonomik süreçler üzerine uzmanlaşmış alanıyla ilgili birçok makale yayınlamış bir isim olarak dikkat çekmiştir (TBMM Arşiv: t.y.).

Kariyeri boyunca birçok sendikanın yönetiminde yer almış; toplu sözleşme, endüstriyel ilişkiler ve genel sekreterlik görevlerinde bulunmuştur (İlke, 2021: 5-7). Aldığı eğitimleri iş sahalarında uygulama sürecinde aktif rol oynamıştır. İşveren ve işçi haklarının yasal uygulanmasının takipçisi olarak 1980 İhtilali'ne kadar, özel ve tüzel kurumlarda yer almıştır.

1980 İhtilali'ne geline süreçte siyasi, sosyo-ekonomik dengelerin bozulması dolayısıyla siyasette çözülemeyen sorunlar 12 Eylül 1980 İhtilali'nin sebeplerini oluşturmuştur (Savran, 1992: 109; Boratav, 2005: 73). Türk Silahlı Kuvvetleri, yönetime el koyduktan sonra, parlamento feshedilerek hükümet düşmüş, siyasi parti liderleri tutuklanmış, partiler kapatılmış ve ihtilali yapan güçler Milli Güvenlik Konseyi (MGK)'ni oluşturarak ülkeyi yönetmek için harekete geçmişlerdir (Aydın & Taşkın, 2017: 326). Konsey bir taraftan ülkenin asayişini temin ederken, diğer taraftan ülke yönetimini yeniden tesis etmek için harekete geçmiştir (Tanör, 1986: 140-142). Kapatılan parlamentonun yerine Konsey tarafından sivil bir meclis oluşturmak için 29 Haziran 1981'de Kurucu Meclis Kanunu'nu çıkarılmıştır (MGK Tutanak

Dergisi, 1981: 582-593). Bu kanuna göre kurucu meclis, Anayasayı yeniden tanzim edip, seçim yasasını düzenleyip yeni seçimler yapıp TBMM yasama ve yürütme görevlerini uhdesine alıncaya kadar yasa yapma görevini üstlenmiştir (Kurtbaş & Soysüren, 2017: 67-70).

Kurucu Meclis 2 kanattan oluşacaktır biri ihtilali yapan ve kendisine Milli Güvenlik Konseyi adını veren, diğeri ise konseyin seçilme şartlarını belirlediği DM'dir (Karatepe, 1997: 251-252). DM'nin seçilme şekli iki şekilde olacaktır. Birincisi konseyin tayin ettiği 40 kişi diğeri ise il temsilcileridir. Bunların seçim şekli ise bireysel olarak gerekli şartları oluşturanlar valiliklere müracaatlarını yapacaklar, valilik tarafından yapılacak güvenlik takibatını geçen adaylar illere tanınan kontenjan sayısının üç katı adayı belirleyip, MGK'ya aday isimlerini gönderecektir. MGK bu adaylar içinden 120'sini tekrar seçecek böylece atanan ve seçilen üye sayısı 160'ı bulacaktır. Böylece 160 kişilik bir DM oluşturulmuştur (Diker & İhsan, 2018: 233).

İmren Aykut, bu dönemde MGK'ya başvurmuş ve özgeçmişinde yer alan sendikacılık deneyimi, Danışma Meclisi (DM)'ne üye seçilmesine vesile olmuştur (TBMM, 2024). 1981 yılında oluşturulan DM'ye, İmren Aykut'un da aralarında bulunduğu toplam beş kadın üye seçilmiştir (Cumhuriyet, 1981a: 1). DM'nin ilk toplantısında gerçekleştirilen seçimler sonucunda, Başkanlık Divanı kâtipliğine seçilmiş ve böylece Divan'ın ilk kadın üyesi olmuştur (DM Tutanak Dergisi, 1981: 22; Cumhuriyet, 1981b: 1).

Aykut, DM'de görüşülmekte olan anayasa taslağında işçi-işveren ilişkilerini düzenleyen hükümlerin, önceki yasal çerçevelerle karşılaştırıldığında hem kapsam hem de uygulama niteliği bakımından yetersiz kaldığını ifade etmiştir (Aykut, 1983). Ona göre taslakta öngörülen düzenlemeler, çalışma hayatının karmaşık yapısını ve taraflar arasındaki güç dengelerini gözetmekten uzak olup, özellikle toplu pazarlık süreçleri,

sendikal hakların korunması ve endüstriyel uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin mekanizmalarda önemli boşluklar barındırdığını ifade etmiştir. Bu eksikliklerin giderilmemesi hâlinde, ilerleyen dönemlerde çalışma barışının zedelenmesi, örgütlenme özgürlüğünün daralması ve sosyal diyalog mekanizmalarının işlevsizleşmesi gibi ciddi toplumsal ve endüstriyel sorunların ortaya çıkabileceğini vurgulamıştır (DM Tutanak Dergisi, 1982b:, 577-578, 593-594, 652-653).

Aykut, iki meslektaşıyla birlikte, 1982 Anayasası tasarısının görüşmeleri sırasında ailenin korunmasına ilişkin 41. maddenin mevcut hâlinin çeşitli yönlerden yetersiz kaldığını ifade etmiş ve bu nedenle maddeye yönelik bir değişiklik önerisi sunmuştur. Bu çerçevede önerilen yeni madde şu şekildedir:

“Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, ailenin huzur ve refahı ile ananın ve çocukların korunması ve eğitimi için gerekli önlemleri alır, teşkilatı kurar. Kimsesiz çocuklar, her türlü ihmal, eziyet ve sömürüye karşı kanunla korunur.” öneri meclis tarafından kabul edilmiştir (DM Tutanak Dergisi, 1982a: 390, 393).

Aykut, çalışan ve doğum yapan kadınlara yönelik hazırladığı yasa tasarısında annelerin çocukları bir yaşına gelene kadar bakımını üstlenebilmesi gerektiğini savunmuştur. Kadınların doğumdan yalnızca 1,5 ay sonra işine dönmek zorunda kalmasının annelik ve çocuk sağlığı açısından sorun yarattığını vurgulamıştır. Dönemin uygulamasına göre işçi kadınların doğumdan önce 6 doğumdan sonra 6 hafta izin hakkı bulunduğunu; memurlarda ise doğum öncesi iznin daha da kısa olduğunu hatırlatarak bu sürelerin yetersizliğine dikkat çekmiştir. Hazırladığı doğum izni tasarısı, İş Yasası DM'ye gelmeden doğrudan Milli Güvenlik Konseyi'ne sunulduğu için görüşülememiştir. Aykut ayrıca bazı sektörlerin, özellikle bankaların, doğum izinleri nedeniyle kadın istihdamından kaçındığını belirterek bu yaklaşımın yanlış ve ayrımcı olduğunu ifade etmiştir (İlke, 2021: 11).

1982 Anayasası'nın mecliste tamamlanıp, halk oylamasından sonra (Türkiye İstatistik Kurumu, t.y.) sivil yönetime geçilmesi için 24 Nisan 1983'te siyasi partiler kanununda yapılan düzenlemeler ile yeni siyasi partiler kurulmasına izin verilmiştir. Siyasi faaliyetler serbest bırakılmış, daha önce DM de yer alan üyelerin siyasi parti kurucuları arasında olamayacağı ibaresi de kaldırılarak meclis üyeleri de siyasi partilerin kuruluşunda yer almıştır (Çaylak & Avcu, 2017: 539-541).

4. 1980 SONRASI TÜRK SİYASETİNDE MİLLİYETÇİ DEMOKRASİ PARTİSİ'NİN KURULUŞU VE İMREN AYKUT'UN ROLÜ

İhtilal sonrası siyasi partiler kapatılmış ve siyasi parti liderlerinin siyaset yapması yasaklanmıştır. Bu nedenle, yeni siyasi partilerin kurulması zorunlu hale gelmiş; bu partilerin kurucu kadrolarının MGK tarafından onaylanan isimlerden oluşması ihtilalin felsefesini benimsemesi hem de Konseyin desteklediği siyasal çizgiye uygun bir yapılanma içinde yer alması beklenmiştir (Sunalp, 1983: 3). Bu beklentiye gerçekleştirmek için ihtilal sonrası kurulan atanmış hükümetin ilk Başbakanı Bülent Ulusu MGK tarafından bir parti kurması için desteklenmiştir (Tokgöz, 1991: 17). Ulusu bu görevi üstlenmiş ve İmren Aykut'unda bu kuruluşun içerisinde yer alması için teklifte bulunmuştur. Aykut teklifi kabul etmiş ve birlikte parti tüzüğünü hazırlamaya başlamışlardır.

Yeni Siyasi Partiler Kanunu'na göre tüzük hazırlamak kolay değildir. Ulusu bir müddet sonra bu işi yapamayacağını düşünerek ayrılmış yerine yine asker kökenli Emekli Orgeneral Turgut Sunalp geçmiştir (Milliyetçi Demokrasi Partisi, 1983b: 19-20). Sunalp başkanlığında 41 kurucu üyenin yer aldığı bu kurulda İmren Aykut görevine devam etmiş ve parti tüzüğünün hazırlanmasında önemli katkılarda bulunmuştur (Milliyetçi Demokrasi Partisi, 1985). Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) gerekli resmi işlemleri tamamladıktan sonra 16 Mayıs 1983 tarihinde kurulmuş ve programını açıklamıştır (Milliyetçi Demokrasi Partisi, 1983a: 3;

Milliyet, 1983a: 7). Bu süreçte Aykut önemli çalışmalar yapmış, 1983 genel seçimlerine bu partinin İstanbul adayı (Cumhuriyet, 1983: 7) olarak katılmış ve bu seçimde 12 kadın milletvekilinden biri olarak seçilmiş ve ihtilal sonrası parlamentoda yerini almıştır (Yüksek Seçim Kurulu, t.y.).

Seçimi I. sırada kazanan Anavatan Partisi (ANAP) meclis çoğunluğunu elde ederek (Milliyet, 1983b: 1) Turgut Özal başkanlığında I. Özal Hükümeti'ni kurmuştur (Şener & Çolak, 2015: 406). MDP, ülke genelinde il ve ilçe düzeyinde hızlı bir teşkilatlanma süreci gerçekleştirmesine rağmen beklenen siyasal başarıyı elde edememiştir. 25 Mart 1984'te yerel seçimler yapılmış, bu seçimlere yeni kurulan diğer partilerde katılmış, yine ANAP belediyelerin il ve ilçelerinde büyük çoğunluğunu kazanmış, MDP ise 2 il ve 45 ilçe başkanlığını kazanarak %4,3'lük oran ile beklenen başarıyı gösterememiştir (Aykol, 2009: 242). MDP'nin ilk olağan genel kurulunda (13 Temmuz, 1985) kurucu genel başkanın değişmesi ve sivil kökenli Kahramanmaraş milletvekili Ülkü Söylemezoğlu çoğunluğun oyunu alarak parti liderliğine seçilmesi, örgütsel yapının güçlenmesine katkı sağlamamış; aksine, teşkilatlarda yaşanan istifalar partinin siyasal etkinliğini ve toplumsal desteğini önemli ölçüde zayıflatmıştır (Milliyet, 1985: 7). Bu gelişmeler neticesinde parti üyeliğinde istifaların giderek artması üzerine MDP olağanüstü kongreye gitmiş ve 4 Mayıs 1986'da kendini feshetmiştir (Günel, 2006: 53-54). Bu partiden ayrılan milletvekilleri bir sonraki seçim için diğer partilerde yerlerini almışlardır. İmren Aykut da bu süreçte birçok partiden teklif almış, Özal'ın yoğun çabaları neticesinde ANAP 'a geçmiştir (TBMM, 2024)

5. İMREN AYKUT'UN PARLAMENTODA MUHALEFET PARTİSİ MİLLETVEKİLİ OLARAK FAALİYETLERİ (1983–1987)

Aykut, 1983 genel seçimlerinin ardından görev yaptığı yasama dönemi boyunca, Genel Kurul gündemine getirilen birçok konu hakkında görüşlerini ifade etmiştir. Nitekim 29 Mayıs 1984

tarihinde Tapu Kanunu'na ilişkin görüşmeler sırasında söz alarak önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Aykut, yapılan düzenleme ile yabancılara toprak satışına dair yetkinin TBMM'den alınarak Bakanlar Kurulu'na devredilmesinin sakıncalarına dikkat çekmiştir. Yasama yetkisinin dar bir grup ya da sınırlı sayıdaki Bakanlar Kurulu üyelerine bırakılmasının demokratik işleyiş açısından risk taşıdığını vurgulamış; bu durumun, Türk milletinin devlete duyduğu güveni zedeleyebileceğini ifade etmiştir. Bu anlamda Aykut, karar alma süreçlerinin Meclis Genel Kurulu'nda yürütülmesinin demokratik temsil ve şeffaflık ilkeleri bakımından daha uygun olacağını belirtmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1984a: 84-85).

Aykut, Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın, ülkenin yeniden planlı kalkınma sürecine girmesi açısından, herhangi bir siyasi partinin programı olarak değil, partiler üstü bir anlayışla ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, muhalefet tarafından dile getirilen eleştirilerin yapıcı bir çerçevede değerlendirildiği takdirde, kalkınma politikalarının daha sağlıklı ve sürdürülebilir biçimde uygulanabileceğini vurgulamıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 1984b: 73-80).

Aykut, sosyal yaşamı doğrudan ilgilendiren meseleler hakkında yerinde incelemelerde bulunmuş ve elde ettiği bulguları TBMM Genel Kurulu'nda paylaşmıştır. Bu kapsamda, 13 Temmuz 1984 tarihli oturumda cezaevlerinin fiziki koşullarının yetersizliğine dikkat çekmiş; cezaevlerinde bulunan hükümlülerin yaş ortalamasının oldukça düşük olduğunu belirterek, genç mahkûmların rehabilite edilerek topluma kazandırılmasının önemini vurgulamıştır. (TBMM Tutanak Dergisi, 1984c: 193).

Toplumu ilgilendiren en önemli sorunlardan biri olan kimsesiz çocukların durumuna da değinen Aykut, ülkedeki kimsesiz çocuk sayısının 400 bini aştığını; mevcut yetiştirme yurtları ile Çocuk Esirgeme Kurumu'nun bu sayıya cevap verebilecek

kapasiteye sahip olmadığını ifade etmiştir. Kurumların fiziki ve eğitsel imkanlarının yetersizliğine de işaret ederek, bu çocukların belirli bir yaşa geldiklerinde kurumdan ayrılmak zorunda bırakılmalarının onları yeniden kimsesizliğe sürüklediğini belirtmiştir. Bu nedenle, söz konusu çocukların kurumdan ayrılma şartının, kendilerine uygun bir istihdam olanağı sağlandıktan sonra yerine getirilmesi gerektiğini dile getirerek, hükümeti bu konuda daha kapsamlı ve destekleyici politikalar geliştirmeye davet etmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1984c: 193-196, 205).

Toplunun tamamını yakından ilgilendiren asgari ücret konusundaki hükümetle işverenler arasında kabul edilen asgari ücretin yetersizliğinden bahsetmiş "... verilen asgari ücretle bir çift ayakkabı bile alınamıyor, kiraların gecekondularda bile 50 bin lirayı aştığı bir devrede 41 bin liralık ücretin çok komik olduğunu ..." ifade etmiştir (Cumhuriyet, 1985: 11). Aykut asgari ücretin yaşam maliyetleri karşısında yetersiz kaldığını güçlü ve çarpıcı bir karşılaştırmayla vurgulamaktadır. Ayakkabı fiyatı ve gecekondulu kiraları gibi günlük yaşamdan somut örnekler kullanarak, belirlenen ücretin çalışanların temel ihtiyaçlarını dahi karşılamaktan uzak olduğunu, böylece dönemin ekonomik koşullarının ücret politikalarıyla uyumsuzluğunu eleştiren bir bakış açısını ortaya koymuştur.

Faaliyetleri sadece meclisle sınırlı kalmamış aynı zamanda 1985 yılında Kenya'nın başkenti Nairobi'de düzenlenen dünyanın birçok yerinden 18 bin kadının katılımıyla gerçekleşen III. Dünya Kadınlar Kongresi'ne Türkiye'yi temsilen katılmıştır (Cumhuriyet, 1985b: 9). Kongre dönüşü buradaki izlenimlerini paylaşmış ve kadının toplum içindeki sorunlarının hemen hemen dünyanın her tarafında aynı şekilde olduğunu dile getirmiştir. Toplam iş gücünün 1/3'ünü çalışan kadınların oluşturduğunu ev işi ve tarladaki işler dahil edildiğinde dünyadaki toplam işlerin 2/3'ünün kadınlar tarafından gerçekleştirilmesine rağmen ücret dağılımında erkeklerin aldığının ancak 1/4 'ünü aldığını, bunun

yanı sıra işe alımlarda erkeklere öncelik tanındığını bunun batı ülkelerinde bile bu şekilde olduğunu ifade etmiştir (İlke, 2021: 29). Bunun yanı sıra Aykut, Özal tarafından Türkiye'de demokrasinin kurumsallaşmasını ve güçlendirilmesini hedefleyen Türk Demokrasi Vakfı'nın genel sekreterliği görevine getirilmiştir (İlke, 2021: 32).

Bu dönemi kapsayan tüm bu çalışmalar, onun muhalefet milletvekili olmasına rağmen, siyasal sürece etkin biçimde müdahil olduğunu ve sosyal adalet, eşitlik ile demokratik temsil ilkelerini güçlendirmeyi amaçlayan bir siyasal tutum benimsediğini göstermektedir

6. 1987 GENEL SEÇİMLERİ VE İMREN AYKUT'UN ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI GÖREVİNE ATANMASI

27 Kasım 1987 genel seçimlerinde Aykut yine İstanbul'dan ancak bu sefer ANAP'dan meclise girmiştir (Yüksek Seçim Kurulu, t.y.). ANAP'la birlikte bu seçime 7 siyasi parti katılmıştır. ANAP oyların %36,31'ini alarak 292 milletvekili ile meclise girmiştir. Cumhurbaşkanı Kenan Evren, seçimleri birinci parti olarak tamamlayan ANAP'a hükümeti kurma görevini vermiştir. Hükümetin 30 Aralık 1987'de mecliste yapılan güven oylaması sonucu 290 milletvekilinin kabul oylarıyla Turgut Özal'ın sunduğu kabine kabul edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1987: 334). Aykut, bu kabinede Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak yer almıştır (Cumhuriyet, 1987: 1). Böylece Aykut milletvekili olarak üzerinde durduğu birçok konunun direkt uygulayıcısı olarak bakanlık görevine başlamıştır.

46. Hükümetin, bu dönemde yapacakları mecliste hükümet programı olarak okunmuş, Çalışma Bakanlığı ile ilgili hususlar programda şu şekilde ifade edilmiştir. "Esnaf, emekli, işçi, sanatkar, gibi grupların haklarının korunması, eğitim, sağlık gibi konularda eşitliğin sağlanması, vd." başlıkları altında verilmiştir. Turgut Özal'ın cumhurbaşkanı seçilmesiyle boşalan başbakanlık ve parti başkanlığı görevine Yıldırım Akbulut atanmış ve 47. Hükümet programı da 10 Kasım 1989'da mecliste okunmuş ve

Hükümet 15 Kasım 1989'da güvenoyu almıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 1989d: 11-15). Aykut bu hükümette bulunduğu bakanlık görevine (09.11.1989- 23.06.1991) devam etmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1989b: 308-309).

Çalışma Bakanlığı'nın programında, önceki dönemde olduğu gibi, "çalışanlar ile işverenler arasında işbirliğinin güçlendirilmesi, her iki tarafın haklarının korunması, çalışma yaşamındaki cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi ve kadınların istihdamdaki yerinin artırılması" hedeflerine yer verilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1989c: 356). Hükümet, söz konusu politikaların yalnızca uygulanmasını değil, aynı zamanda sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasını da önemsediklerini ifade etmiştir.

Rize Milletvekili Mesut Yılmaz'ın ANAP Olağan Genel Kongresi'nde genel başkan seçilmesi üzerine Yıldırım Akbulut Hükümeti düşmüş, daha önceki hükümetlerde Kültür, Turizm ve Dışişleri Bakanlığı yapmış olan Yılmaz, Cumhurbaşkanı Özal tarafından 23 Haziran 1991'de hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin 48. Hükümeti, 23 Haziran 1991 tarihinde göreve başlamış ve 20 Kasım 1991 tarihine kadar yaklaşık beş ay süreyle görevde kalmıştır. Bu kabinede Aykut'a Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilmemiş; bunun yerine kendisi, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı olarak atanmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 1991b: 563-565). Aykut bu görevde beş ay süreyle bulunmuştur. Hükümetin kısa süreli olmasının temel nedeni, normal şartlarda bir yıl sonra yapılması gereken genel seçimlerin 1991 yılına çekilerek erken seçim kararı alınmasıdır (Akşin, 1997.: 87-88).

20 Ekim 1991 yılında yapılan genel seçimlerde ANAP I. parti olarak seçimden çıkamamıştır. Süleyman Demirel başkanlığındaki Doğru Yol Partisi (DYP) oyların %27,3'ünü alarak I. parti, ANAP ise oyların %24,01'ini alarak II. parti, Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) ise oyların %20,75'ini alarak III. Parti olmuştur (T.C. Resmî Gazete, 1991).

Böylece 49. Hükümeti kurma görevi DYP'ye verilmiş partilerle yapılan görüşmeler sonucunda DYP ve SHP koalisyon hükümeti kurulmuştur (TBMM Tutanak Dergisi, 1991c: 99-101). Böylece 8 yıllık ANAP Hükümetleri dönemi son bulmuş, dolayısıyla İmren Aykut da bundan sonraki meclis faaliyetlerine milletvekili olarak devam etmiştir.

7. İMREN AYKUT'UN XVIII. DÖNEM ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI DÖNEMİ MECLİS FAALİYETLERİ

Aykut, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak 1987-1991 yılları arasında görev yapmıştır. Çalışma Bakanlığının temel görev ve yetkileri ise; çalışma hayatının düzenlenmesi, işçi-işveren ilişkilerinin sağlıklı biçimde yürütülmesi, sendikal hak ve özgürlüklerin en geniş kapsamda kullanılmasının güvence altına alınması, toplu pazarlık ve grev hakkının demokratik çerçevede serbestçe işletilmesini sağlamaktır. Ayrıca çalışma yaşamına ilişkin denetim mekanizmalarını işletmek, sosyal güvenlik imkânlarını geliştirmek ve yaygınlaştırmak, yurt dışında çalışan işçilerin çalışma hayatından doğan hak ve çıkarlarını korumak ve güçlendirmek amacıyla kapsamlı çalışmaları yürütmektir.

Bu çerçevede kendisine iletilen öneri ve eleştirileri son derece değerli bulduğunu ifade etmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1988a: 11). Bu yaklaşım, onun yönetsel sürece katılımcı bir bakış açısıyla yaklaşarak karar alma mekanizmalarında farklı görüş ve önerilere açık olduğunu göstermektedir. Bu dönemde kendisine yöneltilen mevzuların başında hayat pahalılığı, asgari ücretle çalışanların bu ücretle geçinmesinin zorluğu, işveren-işçi haklarının korunması, hükümet programında açıklanan konuların bakanlık tarafından takip edilmediği şeklinde olmuştur. Aykut bu eleştirilere karşılık olarak hükümetin istihdamı artırıcı, işsizliği azaltıcı, çalışma şartlarını kolaylaştırıcı bir yapıya kavuşturmak için çalıştıklarını ifade etmiştir. Asgari ücretin 1475 sayılı İş Kanunu'nun 33. maddesi uyarınca Asgari Ücret Tespit

Komisyonu tarafından belirlendiği ve bunun bir pazarlık ücreti değil, objektif esaslara göre oluşmuş bir taban ücreti olduğunu vurgulamıştır. İşçilerin asgari ücret üzerindeki haklarının ise iş sözleşmeleri veya toplu sözleşmelerle serbestçe düzenlendiğini ifade etmiştir. Hükûmetin göreve geldiği dört yıl içinde asgari ücretin üç kez, kanunda öngörülen süre beklenmeden belirlendiği; bu artışların her seferinde yıllık enflasyonun üzerinde gerçekleştiğini belirtmiştir. 1984'te %51, 1985'te %69 ve 1987'de %79 oranında artış yapıldığını, son tespitin üzerinden altı ay geçtiğini hatırlatılarak, hükûmetin asgari ücret konusunda duyarlı olduğunu ve bu hassasiyetin süreceği mesajını vermiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1988a: 9-10).

Bağ-Kur emeklilerinin ekonomik ve sosyal sorunlarına ilişkin verilen soru önergesine Aykut şu şekilde cevap vermiştir. Bağ-Kur'un cazibesini artırmak ve aylıkları güncel koşullara uyarlamak amacıyla 1987'de 3396 sayılı Kanun çıkarılmış; basamak sayısı 12'den 24'e yükseltilmiş ve göstergeler yüzde 50 oranında artırılmıştır. 1988'de yapılan ek düzenlemelerle emekli aylıklarında enflasyonun üzerinde, yüzde 41-60 arasında değişen artış sağlanmıştır. Sosyal Yardım Zammı konusunda ise kurumlar arası norm ve standart birliğinin sağlanması için mali kaynak artırıcı çalışmaların sürdüğünü belirtmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1988b: 107-108).

Bakanlığı döneminde işçi ve işveren arasında sendikalarla yapılan ücret ve işçi haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda hükûmet politikasının dışında sendikacı mesleğinden dolayı uzlaşmaz, redci bir tavrı asla benimsememiştir. Grev taraftarı olmamış, grevin büyük bir iş kaybına sebep olmasından dolayı işverenin zararını da

hesaba katarak, uzlaştırmacı bir tavrı her zaman ön planda tutmuştur. Göreve başladığında tüm sendikalarla ayırım gözetmeksizin diyalog kurma ilkesini benimsediğini vurgulamış, sendikaların bağımsız ya da herhangi bir konfederasyona bağlı olmasının Bakanlık için bir fark yaratmadığını, önemli olanın işçi haklarının yasal çerçeve içinde savunulması olduğunu belirtmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1988c: 537-540). Bu tavrı ona "Barış Güvercini" lakabının takılmasına sebep olmuştur (İlke, 2021: 7).

İşçi çıkarılmalarıyla ilgili yapılan bir eleştiriye Aykut şu şekilde cevap vermiştir. İşçi-işveren ilişkilerinin yasal çerçevede yürütülmesi gerektiğini vurgulayarak sendikalarla ayırım yapmadan diyalog kurduklarını belirtmiştir. 1475 sayılı İş Kanunu'nun 13., 16. ve 24. maddeleriyle işçilere fesih bildirimi, kötü niyet tazminatı ve altı ay içinde aynı nitelikte işe geri çağırılma gibi istihdam güvenceleri sağlandığını ifade etmiştir. İşten çıkarma şikayetlerinin müfettişlerce titizlikle incelendiğini belirtmiştir. Mevcut yasalardaki iyileştirme ihtiyaçlarının işçi ve işveren konfederasyonlarıyla birlikte değerlendirildiğini ve çalışmaların tamamlanma aşamasına geldiğini de ifade etmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1988d: 454-455).

1982 Anayasası'nın çalışma hayatını düzenleyen hükümleri ve 2821 sayılı Sendikalar Yasası ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası'nın değiştirilmesi ile ilgili yasa önerisi meclise getirilmiştir. Muhalefet milletvekillerinden Çalışma Bakanlığı'nı hedef alan açıklamalar yapılmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 1988e: 251-277). Aykut, tüm bu açıklamaları dinledikten sonra Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)¹ normlarına uygun işçi-işveren kesimlerinin taleplerinin

¹Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nın kuruluşuna temel teşkil eden 1919 tarihli Anayasa'sı ile 1944 tarihli Philadelphia Bildirgesi'nin belirlediği prensipler doğrultusunda faaliyet göstermektedir. ILO Anayasası, örgütün üçlü yapıya (hükûmet-işçi-işveren temsilciliği) dayanan yönetim modelini tanımlamakta; uluslararası çalışma standartlarının

oluşturulması, denetlenmesi ve uygulanmasına ilişkin mekanizmaları düzenlemektedir. Bu çerçevede ILO, çalışma hayatının çeşitli boyutlarını kapsayan konularda uluslararası sözleşmeler ve tavsiye kararları kabul etmekte; söz konusu belgelere taraf olan ülkelerin ulusal mevzuat ve uygulamalarını, bu normlarda öngörülen ilkelere uygunluk açısından periyodik

karşılanabilmesi, sendikal faaliyetlerinde daha da genişletilmesi için bu kanun tasarısını hazırlayarak meclise sunduklarını dolayısıyla hükümet olarak hem işçinin hem işverenin hem de sendikaların yanında olduğunu ifade etmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1988e: 277). Hükümet tarafından yapılan değişiklik Meclis Genel Kurulu'nda görüşüldükten sonra kabul edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1988e: 346; TBMM Tutanak Dergisi, 1988f: 470-471).

Aykut, yapılan tüm değişimler hakkında şu şekilde bir değerlendirmede bulunmuştur. Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununda yapılan kapsamlı düzenlemeler, sendikal hak ve özgürlüklerin yalnızca “makyaj” niteliğinde olmayan, aksine kapsamlı ve nitelikli bir dönüşümle güçlendirildiğini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin yüzyılı aşan demokrasi birikimi, 41 yıllık sendikacılık deneyimi ve 25 yıllık toplu pazarlık ve grev pratiği, bu düzenlemelerin toplumsal ve kurumsal temellerinin ne denli sağlam olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, ülkemizde demokrasinin veya sendikal özgürlüklerin bulunmadığı yönündeki iddialar, hem tarihsel birikimimize hem de toplumsal gelişmişlik düzeyimize uygun düşmemektedir. Bugün daha da ileri taşınan sendikal hakların, Türkiye'nin köklü devlet geleneği ve demokratik yapısı içinde gelecekte çok daha ileri bir noktaya taşınacağına inandığını belirtmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1988f: 28).

Bu dönemde en büyük işçi hareketi Zonguldak Havzası'ndaki maden işçileri grevi olmuştur. 1988 yılında 13.dönem toplu iş sözleşmesi görüşmeleri esnasında grev tartışmaları gündeme gelmiş, grev kararı alınmış ancak anlaşma sağlandığı için bu karar uygulanmamıştır (Koç, 1998). Bununla

birlikte 1990-1991 büyük madenci grevi öncesinde birçok gelişme yaşanmıştır. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) Mart 1990'da hükümete işçi haklarının iyileştirilmesi ile ilgili bir rapor sunmuş ancak rapor hükümet tarafından kabul edilmemiştir (Güler, 2019: 518). Bunun üzerine TÜRK-İŞ bir bildiri yayınlayarak istekleri yerine getirilmezse genel uyarı eylemi yapacaklarını ilan etmiş ve fiilen eylemi başlatmıştır. Bu eylem, çeşitli toplumsal gruplardan geniş çaplı destek görmüş, ayrıca basın organları tarafından da destekleyici bir tutumla kamuoyuna yansıtılmıştır (Çavdar, 2005: 204). Ekim 1990 tarihine gelindiğinde hükümetle sendikalar arasında yapılan görüşmeler bir sonuç vermemiş ve grev ön hazırlıkları tamamlandıktan sonra 30 Kasım 1990 tarihinde grev başlamıştır (Cumhuriyet, 1990: 1, 19). Grevin gerekçesi “insanca yaşamak, çalışmak, emeğin karşılığını almak, güvenli ve sağlıklı çalışmak, işçinin onurunun korunması ve işçilerin gücünün ve birliğinin gösterilmesi” olarak ifade edilmiştir (Genel Maden İş, 1990).

Zonguldak'taki eyleme birçok şehirden destek için katılımlar olmuş, muhalefet parti liderleri buraya gelip mitingler düzenlemiş ve meclisin istifasını istemişlerdir. Bu arada sendikayla yapılan görüşmelerde gerekli mutabakat sağlanamamış ve grev devam etmiştir. Aykut'un Çalışma Bakanı olarak gayretleri de işe yaramamış 4 Ocak 1991 günü işçi ve ailelerini Ankara'ya götürmek için gönderilen araçların Zonguldak'a girmesi engellendiği için yaklaşık 60 bin kişilik bir kitle yürüyerek Ankara'ya gitmek için yola çıkmıştır (Cumhuriyet, 1991a: 1, 3). Mengen'e gelen grup burada dinlenmesi için bekletilmiş, Aykut, kaymakamı, belediye başkanını arayarak ailelere süt, yiyecek ve belediye tarafından da yemek

olarak izlemektedir. Anayasa'nın öngördüğü denetim mekanizmaları gereğince, taraf devletlerin raporları uzman komitelerce değerlendirilmekte ve tespit edilen uyumsuzluklar hakkında ilgili ülkelere teknik uyarılarda bulunmaktadır. Ayrıca, ciddi ve sürekli ihlallerin varlığı hâlinde ILO, Anayasa'nın 26. ve 33. maddeleri çerçevesinde soruşturma komisyonu kurulmasından uluslararası baskı ve yaptırım

mekanizmalarına kadar uzanan çeşitli müeyyideleri devreye sokabilmektedir. Bu yönüyle ILO, Türkiye dâhil tüm üye devletlerin çalışma hayatına ilişkin politika ve uygulamalarının uluslararası normatif çerçeveye uygun biçimde şekillenmesini sağlayan küresel düzeyde bağlayıcı bir otorite niteliği taşımaktadır (ILO, t.y.).

dağıtımını yapılmasını, bununla birlikte bir provokasyona sebep olmamak için kolluk kuvvetlerinin onlara müdahale etmemesini bildirmiştir (İlke, 2019: 64). Bu süreçte Aykut, kişisel çabalarıyla taraflar arasında doğrudan iletişim kanalları kurmuş, görüşmeleri sıklaştırmış ve olası çatışma risklerini önleyici tedbirleri bizzat organize etmiştir. Yürüyüş sürecinde, 5 Ocak 1991'de Akbulut Hükümeti ile işçi sendikaları arasında Şemsi Denizler aracılığıyla yürütülen görüşmeler olumlu bir sonuç vermemiştir (Cumhuriyet, 1991b: 1, 16). İşçiler yürüyüşe devam etme kararı almış olmakla birlikte, kolluk kuvvetleri tarafından Ankara'ya girişleri engellenmiş ve bu nedenle Mengen'de bekletilmişlerdir (Cumhuriyet, 1991c: 1, 14). Bu aşamada, Aykut, yoğun kişisel çabaları ve doğrudan müdahaleleri aracılığıyla işçilerin güvenli bir biçimde geri dönmesini sağlamış; ancak grev süreci devam etmiştir. Bu süreçle ilgili Aykut şu açıklamada bulunmuştur.

...Bütün bunlardan sonra, şahsen, grevin başlamasından üç gün önce sendika başkanıyla başlattığım teması, bir anlaşma zemini bulmak için, hiç kesintisiz olarak son dakikaya kadar sürdürdüm. Nihayet, çünkü gelişmeler sonunda, işçiler, bugün Zonguldak'a dönme kararını aldılar ve şu anda da tamamı, Zonguldak'a dönmüş bulunuyorlar. Sendika yöneticileri ise, şu sırada Ankara'dadırlar ve kendileriyle biraz sonra görüşmeleri başlatacağız ve inşallah, siyasî hırsları, akıl ve mantığının önüne geçmiş olan kimselerin yeni müdahaleleri olmazsa, bir iki gün içinde anlaşmayı sağlayıp, işçilerimizi ve memleketimizi huzura kavuşturacağız (TBMM Tutanak Dergisi, 1991a: 36-40).

Bu arada Körfez Savaşı'nın patlak vermesi ve etkilerinin sonucu olarak 6 Şubat 1991'de 69 gün süren grev sona ermiş, Hükümet, Genel Maden İş ile Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu (KAMUSEN) arasında toplu iş sözleşmesi imzalanmıştır (Cumhuriyet, 1991d: 1, 12). Bu sözleşme ile işçilerin yaşam standartları ve ücretlerinin iyileştirilmesi gibi birçok haklar işçi

lehine sağlanmıştır (Güler, 2019). Aykut, bu safhada hem hükümet temsilcisi sıfatıyla hem de işçi-sendika ilişkilerine ilişkin mesleki birikimini kullanarak sürecin en az zarar ile sonuçlanmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

8. KADININ STATÜSÜ VE SORUNLARI BAŞKANLIĞI'NIN KURULMASI

İkinci Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu ekonomik ve sosyal değişimler sonucunda, tüm dünya ülkeleri, kadınların statüsüne ve sorunlarına evrensel ölçüler getirmek için çalışmalar başlatmıştır. Bu çerçevede, 21 Haziran 1946 yılında Birleşmiş Milletler (BM) Teşkilatı içerisinde Kadının Statüsü Komisyonu kurularak, tüm üye ülkelerde kadının statüsü ve sorunları tespit edilmiştir (United Nations, 1946). BM Genel Kurulu, 1972 yılında 3010 sayılı kararıyla 1975 yılını "Uluslararası Kadınlar Yılı" ilan ederek, kadın sorunlarının hem ulusal kalkınma süreçleri hem de küresel ölçekte toplumsal ve ekonomik gelişme açısından taşıdığı önemi uluslararası gündemin merkezine taşımıştır. Bu karar, kadınların statüsünün güçlendirilmesine yönelik çabaların yalnızca belirli bir yıla özgü kalmaması, aksine süreklilik arz eden küresel bir politika alanı haline getirilmesi gerektiği yönündeki vurguyu da içermektedir ((United Nations, 21 June 1946)).

Bu kapsamda, 1975 sonrası dönemde BM himayesinde düzenli aralıklarla "Dünya Kadın Konferansları" gerçekleştirilmiştir. İlki 1980 yılında Meksika'da, ikincisi ise 1985 yılında Nairobi'de düzenlenen bu konferansların temel amacı, her on yıllık dönem itibarıyla "eşitlik, kalkınma/gelişme ve barış" eksenlerinde kadınların toplumsal konumunda meydana gelen dönüşümleri değerlendirmek ve geleceğe yönelik kapsamlı politika önerileri geliştirmektir.

Türkiye, BM üyesi bir devlet olarak söz konusu konferanslara katılmış, konferanslarda kabul edilen karar ve eylem planlarını onaylayarak ulusal düzeyde kadın politikalarının geliştirilmesi yönündeki uluslararası normatif çerçeveye uyum

sağlamayı taahhüt etmiştir. Ayrıca Türkiye, Avrupa Konseyi ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organisation for Economic Co-Operation and Development – OECD) gibi uluslararası kuruluşların üyesi olarak, söz konusu kurumların kadınların toplumsal statüsünün güçlendirilmesine ilişkin aldığı kararlar, hazırladığı sözleşmeler ve geliştirdiği politika çerçevelerine uyum sağlamakla yükümlüdür. Bu bağlamda Türkiye, uluslararası norm ve standartları ulusal mevzuat ve uygulamalara yansıtma sorumluluğunu üstlenmiş; kadın haklarının korunması, geliştirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsallaştırılması yönündeki kararların uygulanmasını bir zorunluluk olarak kabul etmiştir (OECD, 2002). Özellikle BM'nin 1985'te Nairobi Konferansı'nda alınan kararlar doğrultusunda, "her ülkenin kadın sorunlarıyla doğrudan ilgilenen resmî ya da yarı resmî bir örgütlenme oluşturması" yönündeki ilke, stratejik bir karar olarak benimsenmiştir. Konferansa Türkiye adına temsilci olarak katılan Aykut, alınan kararların kabul edilmesi sürecinde Türkiye'yi temsilen imza yetkisini kullanmıştır (BCA, 1985).

Türkiye, söz konusu kararları hemen uygulamaya koyamamış; ancak bu kararlar, Aykut'un Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı döneminde hayata geçirilmiştir. Hükümet programında kadınların toplumsal yaşamda ekonomik ve sosyal açıdan güçlenmelerini sağlamak, istihdam olanaklarını artırmak öncelikli hedefler arasında yer almıştır. Bu çerçevede, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirlenen hedef ve politikalar, özellikle kadınlara yönelik istihdam ve sosyal gelişim alanlarında uygulamaya konulmuş; aynı zamanda Avrupa Birliği'nin kadınlarla ilgili karar ve standartlarına uyum sağlanması yönünde de etkin çalışmalar yürütülmüştür. Bakanlığı döneminde kadınların işgücü piyasasına katılımının artırılması ve toplumsal eşitliğin desteklenmesi, Aykut'un öncelikli politikaları arasında yer almıştır (Cumhuriyet, 1989: 10).

Bu alanda en önemli yasal düzenleme, 19 Nisan 1990 tarihinde Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı'nın kurulması ile atılmıştır. Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen Kanun Hükmünde Kararname ile resmî gazetede yayınlanmıştır (T.C. Resmî Gazete, 1990). Bu geçici kararnamenin kanun olarak kabul edilmesi için meclis genel kurulunda görüşmeler başlatılmıştır. 4-25 Ekim 1990 tarihleri arasında kanun tasarısı üzerinde yürütülen görüşmeler sonucunda, 1211 sayılı Kanun ile 2547 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler ile başkanlığın kurulması kabul edilmiştir. Başlangıçta başkanlığın Başbakanlığa bağlı bir birim olarak yapılandırılması öngörülmüş olsa da, kadro tahsis işlemlerinin daha etkin ve sağlıklı yürütülebilmesi amacıyla nihai olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde ihdas edilmesine karar verilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1990b: 272).

Bu başkanlığın başlıca görevleri; kadının statüsünün iyileştirilmesine ve karşılaştığı sorunların çözümüne yönelik ilke, politika ve programları geliştirmek; kadının kalkınma süreci içinde sosyal, ekonomik ve siyasal alanlarda etkin biçimde yer almasını sağlamak; bu alanda yurt içi ve yurt dışında yürütülen çalışmaları izlemek ve gerekli bilgi birikimini oluşturmak; ilgili kamu kurumları ve gönüllü kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak; yerel yönetimlerin kadın odaklı faaliyetlerini izlemek ve desteklemek; eğitim, yayın ve tanıtım çalışmaları yoluyla kamuoyu oluşturmak ve uluslararası çalışmalara Türkiye'nin katılımını temin etmektir (TBMM Tutanak Dergisi, 1990a: 163).

Böylece Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı merkez teşkilatı için Başkan, Başkan Yrd., Daire Başkanı vs. olmak üzere 20 kişilik kadro ihdas edilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1990a: 8-29). Mecliste konu ile ilgili olarak uzun ve kapsamlı tartışmalar yaşanmış; özellikle bazı erkek milletvekilleri, Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı'nın kurulmasını ayrımcılık, böyle bir birimin oluşturulmasının kadınlara özel ayrıcalık

tanıma anlamına geleceğini savunmuş, bunun yerine tüm vatandaşları kapsayan politikaların geliştirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir (TBMM Tutanak Dergisi, 1990a: 164-167).

Bunun yanı sıra bazı erkek milletvekilleri, hükümetin bu adımı yalnızca oy kazanma amacıyla attığını öne sürerek, başkanlığın siyasi bir araç olarak kullanıldığı eleştirisinde bulunmuşlardır. Bu tartışmalar, mecliste uzun süre devam etmiş ve kadınların kamusal ve siyasi temsiliyetine yönelik çeşitli çekinceleri ve toplumsal algıları ortaya koymuştur. Aykut, konuyla ilgili yaptığı uzun konuşmasında başkanlığın kurulma sebeplerini tarihsel süreçle birlikte ifade etmiş, başkanlığın çalışma alanlarını, teker teker anlattıktan sonra konuşmasını şu şekilde bitirmiştir:

...Bu kanun ile kadınlara devletin desteğini sağlamış olduklarını içinde bulunduğu hükümetin kadın kitlesine vermiş olduğu önemi, bütün iddiaların aksine ne kadar uygar, çağdaş yaklaşımlar içinde olduklarını kanıtladıklarını ifade etmiştir... (TBMM Tutanak Dergisi, 1990a: 175)

Bu çalışmanın neticesinde 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Kadınların toplumsal hayatta hak ve fırsatlardan eşit şekilde yararlanması sağlanmıştır. 21 Nisan 2021'de isim değiştiren bakanlık günümüzde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak hizmet vermektedir

9. İMREN AYKUT'UN YURTDIŞI FAALİYETLERİ

Aykut, yaklaşık dört yıl süren Çalışma Bakanlığı görevinde, yurt içi inceleme gezileri ve toplantılarının yanı sıra, çalışma koşulları ve kadın sorunları başta olmak üzere sosyal politika alanlarına ilişkin çok sayıda uluslararası toplantıya davetli olarak katılmıştır. Bu çerçevede Türkiye'nin 1932 yılından itibaren üyesi olduğu ILO'nun her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiği konferanslara ülke adına azami düzeyde katılım sağlanmıştır. Söz konusu toplantılara iştirak eden heyetlerin

oluşumu, ILO Anayasası'nın 3. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında öngörülen hükümler doğrultusunda belirlenmiş; Türkiye tarafından oluşturulan heyetler de bu anayasal düzenlemelere uygun biçimde tanzim edilmiştir.

Aykut'un ilk bakanlık döneminde uluslararası temsil görevi belirgin bir şekilde önem kazanmıştır. Bu kapsamda Aykut, 1-22 Haziran 1988 tarihleri arasında Cenevre'de düzenlenen ILO'nun 75. Uluslararası Çalışma Konferansı'na, hükümet, işçi ve işveren kesimlerinden oluşan 37 kişilik ulusal heyetle birlikte katılmak üzere görevlendirilmiştir. Konferans sürecinde hazırlanacak resmî belgeleri Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına imzalama yetkisinin kendisine verilmiş olması, Aykut'un uluslararası çalışma standartlarına ilişkin müzakere ve karar alma süreçlerinde ülkeyi en üst düzeyde temsil ettiğini ortaya koymaktadır (BCA, 1988). Bu görüşme ile ilgili bilgileri 1989 yılı bütçe görüşmeleri esnasında Meclis Genel Kurulu'na sunmuştur. Bu görüşmenin sonucunda; İnşaat Sanayiinde Güvenlik ve Sağlık konusunda 167 sayılı Sözleşme ve 175 sayılı Tavsiye, ayrıca İstihdam Artışı ve İşsizliğin Önlenmesi konusunda 168 sayılı Sözleşme ve 176 sayılı Tavsiyeyi Türkiye adına kabul ettiklerini belirtmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1988g: 403-405).

Aykut, ertesi yıl da Türkiye'yi temsilen 7-28 Haziran 1989 tarihlerinde Cenevre'de düzenlenen 76. ILO Konferansı'na bu kez 26 kişilik teknik heyetle katılmıştır (BCA, 1989b). Konferans sonunda Türkiye; grev erteleme uygulamaları, genel grev yasağı, sendikal hakların kısıtlanması ve iş-meslek ayrımcılığına ilişkin yükümlülöklere aykırı davranıldığı gerekçeleriyle yoğun eleştirilere maruz kalmış ve "Özel Paragraf" kapsamına alınmıştır. Bu durumun giderilmesi amacıyla, 17.10.1989 tarihinde 2821 ve 2822 sayılı Sendikalar Kanunu'nda kapsamlı değişiklikler yapılmıştır (T.C. Başbakanlık, t. y.). Bu yasal düzenlemelerin ardından Türkiye, 1990 yılında gerçekleştirilen 77. ILO Konferansı'na önceki yıllara kıyasla daha

hazırlıklı katılmış; heyetin genişletilmesi, teknik çalışmaların güçlendirilmesi ve yürütülen aktif diplomasi sayesinde ilgili kapsamdan çıkarılmayı başarmıştır (BCA, 1990c). Bu süreç, Aykut'un uluslararası platformlarda Türkiye'yi etkin biçimde temsil etme kapasitesini göstermiş; ayrıca çalışma hayatına ilişkin uluslararası denetimler karşısında gerekli politikaların geliştirilmesinin önemini ortaya koymuştur.

Bu dönemde Aykut'un uluslararası temsil faaliyetleri yalnızca ILO ile sınırlı kalmamıştır. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Aykut başkanlığındaki heyet, Lugano'da gerçekleştirilen 4. Avrupa Sosyal Güvenlikten Sorumlu Bakanlar Konferansı'na katılmıştır (BCA, 1989a). Benzer şekilde 25-27 Ekim 1989 tarihlerinde Kopenhag'da düzenlenen 4. Avrupa Çalışma Bakanları Konferansı'nda da Türkiye'yi temsil etmiş ve Avrupa Konseyi nezdindeki istihdam ve çalışma politikalarına yönelik temaslarda bulunmuştur (BCA, 1989c; TBMM Tutanak Dergisi, 1989a: 117). Konferanslar kapsamında sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliği, sosyal koruma politikalarının güçlendirilmesi ve üye ülkeler arasında deneyim ve iyi uygulama paylaşımı gibi konular ele alınmıştır.

Aykut'un uluslararası çalışma ilişkilerine yönelik temaları 1990 yılında da devam etmiştir. Türkiye'de sosyal güvenlik kapsamında sunulan sağlık hizmetlerinin modernleştirilmesine yönelik uygulamaları yerinde incelemek ve endüstriyel ilişkiler alanında çeşitli temaslarda bulunmak amacıyla, 3-13 Ocak 1990 tarihlerinde Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderilmiştir (BCA, 1990a). Aykut, 8-14 Mayıs 1990 tarihlerinde Türk-Amerikan Dernekleri Birliği'nin 11. Genel Kurul toplantılarına katılmak ve çeşitli resmî temaslarda bulunmak üzere yeniden ABD'ye gitmiş; bu kapsamda diaspora temsilcileriyle görüşmeler yapmış, sosyal güvenlik ve çalışma politikalarına

ilişkin bilgi alışverişinde bulunmuştur (BCA, 1990b).

Bu çalışmalar Türkiye, Avustralya ve Endonezya ile ikili ilişkilerini özellikle sosyal güvenlik ve çalışma politikaları ekseninde geliştirmiştir. Bu çerçevede Aykut, Avustralya Hükümeti'nin daveti üzerine gerçekleştirilen resmî temaslarda, iki ülke arasında sosyal güvenlik alanındaki iş birliğini kurumsal bir zemine oturtmak amacıyla yeni bir Sosyal Güvenlik Sözleşmesi'nin hazırlanmasına yönelik müzakereler yürütmüş; ayrıca Avustralya'da yaşayan yaklaşık 140.000 Türk vatandaşının sosyal ve ekonomik koşullarını yerinde incelemiştir (BCA, 1990d). Söz konusu girişimler, aynı zamanda Endonezya ile sürdürülen kurumsal iş birliği çerçevesinde gerçekleştirilen karşılıklı ziyaretlerin ve çok taraflı diplomatik temaların devamı niteliğini taşımıştır.

Bu temaları takiben Aykut'un uluslararası faaliyetleri farklı coğrafyalara yayılarak devam etmiştir. ABD Orta Doğu Enstitüsü tarafından Washington'da düzenlenen "Orta Doğu'da Sosyal Kalkınma Sorunu" başlıklı 44. Uluslararası Konferans'a davet edilen Aykut'un, aynı dönemde Uruguay'da gerçekleştirilen Parlamentolararası Birlik toplantılarına da katılımı öngörülmüş ve söz konusu ziyaretler gerçekleştirilmiştir (BCA, 1990e). Bu ziyaretler, Türkiye'nin sosyal kalkınma, parlamenter diplomasi ve uluslararası iş birliği alanlarındaki etkisini gösteren önemli temalar arasında yer almıştır.

Benzer biçimde, İtalya Hükümeti'nin daveti üzerine 16 Mart 1991 tarihinde Roma'da düzenlenen OECD Bakanlar Toplantısı'na Türkiye'nin, Aykut başkanlığındaki bir heyetle katılması kararlaştırılmıştır. Uluslararası göç ve göçmen işçilere ilişkin politikaların ele alındığı bu toplantının ardından Aykut'un Avusturya'ya geçerek, bu ülkede çalışan Türk işçilerinin çalışma ve sosyal koşullarını yerinde incelemesi ve ilgili makamlarla görüşmeler yapması planlanmıştır (BCA, 1991a).

Aynı dönemde Aykut'un 19-26 Nisan 1991 tarihlerinde Pekin'de düzenlenen 12. Asya ve Pasifik Çalışma Bakanları Konferansı'na katılımı ile 26-30 Mayıs 1991 tarihlerinde Tunus'a gerçekleştirilmesi öngörülen resmî ziyaret, Türkiye'nin çalışma hayatı, sosyal güvenlik ve istihdam politikaları alanında çok taraflı ve ikili diplomatik ilişkilerini eş zamanlı olarak sürdürdüğünü göstermektedir (BCA, 1991b; BCA 1991c).

Genel olarak değerlendirildiğinde, Aykut'un ilk bakanlık dönemi, Türkiye'nin uluslararası çalışma ilişkileri, sosyal politika ve sosyal güvenlik alanlarında gelişiminin belirgin biçimde arttığı, çok katmanlı diplomatik temasların yoğunlaştığı ve ülkenin çalışma yaşamına ilişkin uluslararası normlarla uyum kapasitesinin yeniden şekillendiği bir dönem olarak nitelendirilebilir. Ayrıca Aykut'un temsil ettiği heyetlerin kapsamının genişliği, farklı kıtalarda yürütülen resmi ziyaretlerin çeşitliliği ve Türkiye'nin sosyal güvenlik, göç, istihdam ve çalışma standartlarına ilişkin uluslararası platformlarda daha etkin bir konum edinme çabası, bu dönemin diplomatik yönünü de öne çıkarmıştır. Söz konusu temaslar, Türkiye'nin hem uluslararası eleştirilere karşı pozisyonunu güçlendirmeyi hem de ulusal mevzuat ve uygulamaların uluslararası normlarla uyumlu hale getirilmesine yönelik politikaların geliştirilmesinde önemli olmuştur.

10. SONUÇ

İmren Aykut'un milletvekili seçilmiş ilk kadın bakan olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı görevini üstlenmesi, kadınların yalnızca siyasal alanda temsil edilmesi açısından değil, aynı zamanda karar alma ve politika üretme süreçlerinde etkin aktörler olabileceğini göstermesi bakımından da tarihsel bir kırılma noktasıdır. Bu yönüyle Aykut'un bakanlık dönemi, kadınların siyasal temsiline ilişkin literatürde sıklıkla tartışılan "sembolik temsil" sınırlarının aşılabildiğini ortaya koymaktadır. Aykut'un mesleki geçmişi ve sendikal alandaki uzmanlığı, bakanlık döneminde

izlediği politikaların teknik ve kurumsal bir temele dayanmasını sağlamıştır. Çalışma yaşamına ilişkin düzenlemelerde uzlaşmacı, diyalog temelli ve sosyal barışı ön plana alan bir yaklaşımı benimsemesi; grev süreçlerinde çatışmayı derinleştirmek yerine müzakereyi öncelemesi; işçi, işveren ve sendikalar arasında denge gözeten bir politika anlayışını hayata geçirmesi, onun yönetsel kapasitesinin en belirgin göstergeleri arasında yer almaktadır. Bu tutum, sosyal politikanın yalnızca yasal düzenlemelerden ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumsal barış ve istikrarın korunmasına yönelik bir yönetim pratiği olduğunu ortaya koymaktadır.

Kadın emeği ve toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde Aykut'un en kalıcı katkılarından biri, Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı'nın kurulması olmuştur. Bu kurumsal yapı, kadın sorunlarının dağınık ve geçici politikalar yerine, merkezi ve sürekli bir devlet politikası çerçevesinde ele alınmasını sağlamış; ilerleyen yıllarda kadın politikalarının kurumsallaşmasına zemin hazırlamıştır. Başkanlığın kurulmasına yönelik meclis tartışmaları ise, Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin algıların ve direnç noktalarının açık biçimde görünür hale gelmesi bakımından ayrıca önem taşımaktadır.

Uluslararası düzeyde yürütülen faaliyetler incelendiğinde, Aykut'un Türkiye'yi çalışma hayatı ve sosyal güvenlik alanlarında çok taraflı platformlarda etkin biçimde temsil ettiği görülmektedir. ILO başta olmak üzere OECD, Avrupa Konseyi ve çeşitli bölgesel konferanslar aracılığıyla yürütülen temaslar, Türkiye'nin uluslararası normlarla uyum sürecine ivme kazandırmış; sendikal haklar, sosyal güvenlik ve istihdam politikalarının yeniden ele alınmasına katkı sağlamıştır. Bu süreçte Aykut'un aktif diplomatik rolü, Türkiye'nin uluslararası eleştiriler karşısında savunmacı değil, düzenleyici ve uyumlaştırıcı bir tutum benimsemesine sebep olmuştur.

İmren Aykut'un Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı dönemi, kadın emeği ve sosyal politikalar açısından yalnızca dönemsel bir başarı olarak değil,

Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsal ve politik düzlemde ele alınmasına yönelik kalıcı bir eşik olarak değerlendirilmelidir. Aykut’un siyasal pratiği, kadınların karar alma mekanizmalarında yer almasının, kamu politikası sonuçları üzerinde somut ve dönüştürücü etkiler yaratabileceğini göstermiştir. Bu yönüyle çalışma, Türkiye’de kadın liderliğinin sosyal politika alanındaki etkilerini tarihsel bir perspektifle ortaya koymakta ve kadın emeği literatürüne önemli bir katkı sunmaktadır.

Son olarak, kadın liderlik modellerinin öne çıkarılması, özellikle genç kuşakların siyasal ve toplumsal alana katılımının teşvik edilmesinde önemli bir işlev görmektedir. İmren Aykut gibi öncü kadın siyasetçilerin yaşam öykülerinin ve başarılarının eğitim kurumlarında, medya içeriklerinde ve kamu politikası tartışmalarında daha etkin şekilde yer alması, hem rol model etkisini güçlendirecek hem de kadınların siyasal alandaki meşruiyet algısını pekiştirecektir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, bu çalışmanın yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışma insan katılımcı, kişisel veri veya özel nitelikli veri içermediğinden etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkı Beyanı

Bu çalışmanın tüm aşamaları (kavramsallaştırma, literatür taraması, analiz ve yazım) yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Destek Beyanı

Bu çalışma herhangi bir kamu, özel veya sivil toplum kuruluşundan finansal ya da kurumsal destek almamıştır.

KAYNAKLAR

Telif ve Tetkik Eserler

- Akşın, S. (1997). *Türkiye tarihi 5: Bugünkü Türkiye (1980–2003)*. MMP Baskı.
- Aydın, S., & Taşkın, Y. (2017). *1960'dan günümüze Türkiye tarihi*. İletişim Yayınları.
- Aykol, H. (2009). *Türkiye'de siyasi parti kapatmanın tarihi* (1. baskı). İmge Kitabevi.
- Aykut, İ. (1983). *Türkiye'nin yakın geleceğinde işçi-işveren ilişkilerinin muhtemel görünümü*. 8. İktisat Haftası Bildirileri, Ankara.
- Boratav, K. (2005). *1980'li yıllarda Türkiye'de sosyal sınıflar ve bölüşüm*. İmge Kitabevi.
- Çavdar, T. (2005). *Türkiye işçi sınıfı tarihinden kesitler*. Nazım Kitaplığı.
- Çaylak, A., & Avcu Seyit, A. (2017). *Osmanlı'dan günümüze Türkiye'nin siyasal hayatı* (1. baskı). Savaş Yayınevi.
- Çerezci, S. (2018). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın bakanı Prof. Dr. Peyman Türkan Akyol'un siyasi hayatı. *Belgi Dergisi*, 2(16), 820–844.
- Dalaman, Z. B. (2024). Women's Political Participation in Türkiye: A Century of Progress and Ongoing Challenges. *Journal of Sustainable Equity and Social Research (JSESR)*, 1(Special Issue on Women), 28-52. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13910484>
- Diker, H., & Güneş, İ. (2018). Hukuk sistemi. C. Öztürk (Ed.), *İmparatorluktan ulus devlete Türk inkılap tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti içinde*. İstek Yayınları.
- Güler, M. A. (2019). Zonguldak havzasında işçi hareketleri ve 1990–1991 büyük madenci grevi. *Çalışma ve Toplum*, 1(60), 509–530.
- Günel, E. (2006). *Türkiye'de siyasal partiler ve güncel siyaset* (1. basım). Bilimadamı Yayınları.
- İlke, L. (2021). *İmren Aykut'un hayatı ve siyasi faaliyetleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
- ILO. (t.y.). Labour market report. *International Labour Organization*. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@europe/@rogeneva/@iloankara/documents/publication/wcms_412382.pdf
- İnan, A. (1968). *Atatürk ve Türk kadın haklarının kazanılması*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Karatepe, Ş. (1997). *Darbeler, anayasalar ve modernleşme*. İz Yayınları.
- Koç, Y. (1998). *100 soruda Türkiye'de işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi*. Gerçek Yayınevi.
- Kurtbaş, İ., & Soysüren, A. H. (2017). Mefluc devlet idaresinden kudretli devlete. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 63–84.
- Milliyetçi Demokrasi Partisi. (1983a). *MDP programı*.
- Milliyetçi Demokrasi Partisi. (1983b). *MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp'ın demeç ve beyanlarından özetler*. Milliyetçi Demokrasi Partisi Yayınları.
- Milliyetçi Demokrasi Partisi. (1985). *Tüzük ve toplantı-kongre yönetmeliği*.

- OECD. (2002). *Technology policy and the environment*. OECD Publishing.
- OECD. (t.y.). *OECD official website. Organisation for Economic Co-operation and Development*. <https://www.oecd.org/en.html>
- Savran, S. (1992). *Türkiye'de sınıf mücadeleleri*. Kardelen Yayınları.
- Sunalp, T. (1983, 10 Ağustos). *Niçin MDP*.
- Tanör, B. (1986). *İki anayasa: 1961–1982*. Beta Basım Yayım Dağıtım.
- TBMM Arşiv. (t.y.). İmren Aykut: 20. Dönem/Adana Özgeçmişi. *Türkiye Millet Meclisi Arşiv*. <https://www.tbmm.gov.tr/milletvekili/milletvekilidetay?DonemId=f72877c2-f50e-037b-e050-007f01005610&Id=f72877c2-db51-037b-e050-007f01005610>
- TBMM. (2024, 27 Mayıs.). Demokrasinin yüzleri [Video]. *Türkiye Büyük Millet Meclisi*. https://www.youtube.com/watch?v=ajZaC_Amsx0&t=1s
- Tokgöz, O. (1991). Türkiye'de 1983 ve 1987 genel seçimlerinde kullanılan siyasal reklamlar. *Amme İdaresi Dergisi*, 24(1), 13–28.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (t.y.). *Halk oylaması sonuçları (1961, 1982, 1987, 1988, 2007)*. <https://www.tuik.gov.tr>
- United Nations. (1946, 21 June). *Economic and Social Council official records*. Hunter College.
- Yüksek Seçim Kurulu. (t.y.). 1983–2007 yılları arası milletvekili genel seçimleri. <https://www.ysk.gov.tr/tr/1983-2007-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3008>

Arşiv Kaynakları

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1985, 31 Mayıs). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 532-363-4.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1988, 4 Mayıs). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 600-715-9.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1989a, 14 Nisan). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 622-824-5.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1989b, 18 Mayıs). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 624-840-1.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1989c, 8 Ekim). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 635-888-7.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1990a, 12 Ocak). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 642-2-9.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1990b, 8 Mayıs). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 651-48-1.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1990c, 24 Mayıs). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 652-53-2.

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1990d, 25 Ağustos). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 658-84-8.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1990e, 14 Ekim). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 663-105-5.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1991a, 12 Mart). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 677-166-7.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1991b, 6 Nisan). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 680-177-2.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1991c, 23 Mayıs). Kurum Kodu: 30-18-1-2, Yer Bilgisi: 682-191-5.

Resmî Yayınlar ve Tutanaklar

- DM Tutanak Dergisi. (1981, 28 Ekim). 1. Cilt, 3. Birleşim.
- DM Tutanak Dergisi. (1982a, 23 Ağustos). 1. Yasama Yılı, 8. Cilt, 133. Birleşim.
- DM Tutanak Dergisi. (1982b, 25 Ağustos). 1. Yasama Yılı, 8. Cilt, 135. Birleşim.
- Genel Maden İş. (1990, 30 Kasım).
- MGK Tutanak Dergisi. (1981, 29 Haziran). Cilt 3, 61. Birleşim.
- T.C. Başbakanlık, Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü. (t.y.). *K.K.Gn.Md. 07/101-2324/04590*.
- T.C. Resmî Gazete. (1990, 20 Nisan). Kanun Hükmünde Kararname No. 422 (Sayı 20498).
- T.C. Resmî Gazete. (1991, 17 Kasım).
- TBMM Tutanak Dergisi. (1984a, 29 Mayıs). 17. Dönem, 4. Cilt, 71. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1984b, 11 Temmuz). 17. Dönem, 5. Cilt, 88. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1984c, 13 Temmuz). 17. Dönem, 5. Cilt, 90. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1987, 30 Aralık). 18. Dönem, 1. Cilt, 6. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1988a, 28 Ocak). 18. Dönem, 2. Cilt, 15. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1988b, 2 Şubat). 18. Dönem, 2. Cilt, 16. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1988c, 18 Şubat). 18. Dönem, 2. Cilt, 24. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1988d, 9 Mart). 18. Dönem, 3. Cilt, 32. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1988e, 25 Mayıs). 18. Dönem, 11. Cilt, 70. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1988f, 27 Mayıs). 18. Dönem, 11. Cilt, 72. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1988g, 20 Aralık). 18. Dönem, 21. Cilt, 48. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1989a, 26 Ekim). 18. Dönem, 33. Cilt, 23. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1989b, 8 Kasım). 18. Dönem, 34. Cilt, 28. Birleşim.

- TBMM Tutanak Dergisi. (1989c, 10 Kasım). 18. Dönem, 34. Cilt, 30. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1989d, 15 Kasım). 18. Dönem, 34. Cilt, 33. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1990a, 4 Ekim). 18. Dönem, 49. Cilt, 16. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1990b, 25 Ekim). 18. Dönem, 50. Cilt, 25. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1991a, 8 Ocak). 18. Dönem, 55. Cilt, 61. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1991b, 30 Haziran). 18. Dönem, 61. Cilt, 129. Birleşim.
- TBMM Tutanak Dergisi. (1991c, 20 Kasım). 19. Dönem, 1. Cilt, 5. Birleşim.

Gazeteler

- Cumhuriyet. (1981a, 16 Ekim).
- Cumhuriyet. (1981b, 28 Ekim).
- Cumhuriyet. (1983, 4 Kasım).
- Cumhuriyet. (1985a, 22 Eylül).
- Cumhuriyet. (1985b, 26 Ekim).
- Cumhuriyet. (1987, 22 Aralık).
- Cumhuriyet. (1989, 21 Mart).
- Cumhuriyet. (1990, 30 Kasım).
- Cumhuriyet. (1991a, 4 Ocak).
- Cumhuriyet. (1991b, 5 Ocak).
- Cumhuriyet. (1991c, 6 Ocak).
- Cumhuriyet. (1991d, 6 şubat).
- Milliyet. (1983a, 17 Mayıs).
- Milliyet. (1983b, 7 Kasım).
- Milliyet. (1983c, 18 Aralık).
- Milliyet. (1985, 15 Temmuz).